

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מעמד השימור בזירת התכנון - היבטים מעשיים - 49816

תאריך עדכון אחרון 10-02-2025

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: התמחות בלימודים עירוניים ואזוריים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר אד. גיל גורדון

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: gilgordon@partner.net.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתאום טלפוני

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס מציג כיצד שני כוחות תרבותיים שונים, הרצון לשמר ערכי עבר - מזה, והחתיירה לעצב מחדש את הסביבה למחר - מזה, מתעמתים הלכה למעשה בזירה התכנונית הממוסדת. בקורס ננתח את מנגנוני הממסד כמבטאים אינטרסים שונים, תכסיסנות משפטית, דרגות חשיפה שונות לציבור, בעיות הפתעות ופתרונות בשלב הביצוע. יודגמו מאבקים ציבוריים ותוצאותיהם, שיטות לשיתוף פעולה ומימון. מטלות הקורס הן נוכחות בשיעורים, הכנת מטלת ביניים לאמצע הסמסטר, והגשת עבודה מסכמת.

מטרות הקורס:

בקורס ילמדו מושגי יסוד בשימור; ינותחו מנגנוני הממסד התכנוני והאופן בו נחשף תפקודם לאנשי מקצוע ולציבור הרחב; ינותחו מאבקים ציבוריים ותוצאותיהם; תנותח מורכבות הזירה התיכנונית ושלביה השונים (תב"ע-רישוי-ביצוע) ויוסבר מדוע המוצר הראשוני המתוכנן לשימור אינו דומה, לפעמים, למוצר הסופי. יוצגו האיומים החיצוניים הממוסדים על שימור בצד חידתהימיון ובעיות אחרות.

תוצרי למידה

בסימו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. להבין את התפתחות מושגי שימור המורשת במאה העשרים בעולם ואת אופן התמסדות המושג בישראל; מהות 'אתרי מורשת עולמית'.
2. להבין את מורכבות מנגנוני התכנון, טכנית/משפטית, והשפעתה על השימור;
3. להבין את מנגנון התכנון המוסדי כמבטא ערכי שימור מגוונים, לעתים מנוגדים;
4. להבין את בעיית השקיפות לציבור וטקטיקה של מאבקים ציבוריים;
5. לדעת את מורכבות תהליך התכנון הארכיטקטוני והאורבאני;
6. לזהות פשרות והסכמות בזירת התכנון ולאמוד את תרומתם הסופית לחברה;
7. להשוות את מנגנוני התכנון בישראל מול המערכת ביהודה ושומרון ותוצריהם;
8. להבין דרכים שפותחו בחו"ל למימון השימור;
9. להתמודד עם בעיות של אתיקה בשימור.

דרישות נוכחות (%) :

80%

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות, חקר אתרי מחשב, 2 עבודות ביניים אישיות ועבודת גמר אישית

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

ההיבט הרעיוני 9 שאלות היסוד בשימור (או: 'אז מה הבעיה בעצם?')
התמסדות השימור בעולם - המעגל החיצון: אמנות, הכרזות, מוסדות. 12 ביטויי מפתח
מיסוד השימור בישראל - המסגרת הפנימית: מוסדות, תוכניות, חקיקה (סכרים ופרצות!)
מנגנון התכנון העליון: התב"ע - המסלול הגדול: תהליך התכנון התב"עי ושלביו (כיצד הצליח נושא השימור 'להשתחל' פנימה).

תיקי תעוד, חשיבות מחקר - תיק התיעוד כמסמך רב שכבתי - חשיבותו ובעיותיו
 מנגנון המאבק הציבורי - פרסום בעיתונות לציבור; טכניקות ההתנגדות לתוכנית
 שאלת האותנטיות והסערות בעקבותיה - על החברה להמצאת ברי צדיקים; מדוע הטמפלרים לא רצו
 לבנות גגות רעפים?
 מנגנון התכנון הפנימי: תהליך היתר בניה - עיגון השימור בשלב הרישוי ובעיותיו; מקרה לדוגמא: פרשת
 הערר בבית חנינא
 בעיות בביצוע, בעיות הבטיחות - הפתעות בלתי מתוכננות בביצוע; פתרונות בשימור; לקחים
 (דוגמאות).
 תמונת הראי ההפוכה: שימור ביהודה ושומרון תהליכים ובעיות אתיות בסביבה בהפרעה
 שיטות מימון; שימושים חדשים לבניינים עתיקים - איפוא מסתתר הכסף? וגם: בעיות בהסבת מבנים
 אתיקה בשימור; סיכומים; - אמנת השימור החדשה. שיחה אישית על בחירת עבודת גמר.

חומר חובה לקריאה:

- Ashworth G., *From History to Heritage*, in: Ashworth G. & Larkham P. (Eds.), *Building a New Heritage*, Routledge (2013), pp 13-30
- Baer N.S., Fitz R. & Livingston A., *Conservation of Historic Buildings Shaftsbury* (1998)
- Bluestone D., *Buildings, Landscapes and Memory: Case Studies of Historic Preservation*, New York (2011)
- Bucker W., *Dictionary of Building Preservation*, New York (1996)
- Crinson M., *Urban Memory: History and Amnesia in the Modern City*, London (2005)
- Cohen N., *Urban Planning: Conservation and Preservation*, New York (2001)
- Forsyth M., *Understanding Historic Buildings*, Oxford (2007)
- Hardy M., *The Venice Charter Revisited: Modernism, Conservation and Tradition in 21st Century*, New Castle (2008)
- Jaskot P.B & Rosenfeld D.G., *Beyond Berlin: Twelve German Cities Confront the Nazi Period*, Ann Arbor (2008)
- Kirk I., *Historic Preservation Handbook*, New York (2003)
- Rypkema D., *The Economics of Historic Preservation: a Community Leader's Guide*, Washington (2005)
- Sanders P., *Creating Medieval Cairo: Empire, Religion and Architectural Preservation in 19th Century*, Cairo (2008)
- Sharkansky I. & Auerbach G., *Politics and Planning in the Holy City*, New Brunswick (2007)
- Schittich Chr., *Buildings in Existing Fabric: Refurbishment, Extensions*, New Design, Boston (2003)
- Stubbs J., *Time Honored: a Global View of Architectural Conservation – Parameters, Theory Evolution of an Ethos*, Hoboken (2009)
- Thompson M. W., *Ruins: Their Preservation Display*, London (1981)
- Graham B., Ashworth G., Tunbridge J., *Introduction: Heritage and Geography*, in: *A Geography of Heritage*, Routledge (2013), pp 1-10
- Vecco M., *A Definition of Cultural Heritage: From Tangible to Intangible*, in: *Journal of Cultural Heritage*, Vol 11, Issue 3 (2010) pp 321-324

- Nasser N., *Planning for Urban Heritage Places: Reconciling Conservation, Tourism and Sustainable Development*, in: *Journal for Planning Literature*, vol 17, issue 4 (2003), pp 467-479
- Penlebury J., Townshend T., & Gilroy R., *The Conservation of English Cultural Built Heritage: A force for Social Inclusion*, in: *International Journal of Heritage Studies* 10 (1) 2004, pp 11-31
- Irit Amit-Cohen, *Silicatescape – Preserving Building Materials in the Old Urban Center Landscape: The Case of Silicate Brick and Urban Planning in: Tel Aviv – Jaffa*, in: *Journal of Cultural Heritage*, vol 9 issue 4 (2008), pp 367-375
- אלף יעל, מילון מונחים בשימור המורשת הבנויה, רשות העתיקות, 2009 http://www.iaa.org.il/images/files/pdf_docs/Conservation_Glossary_03-2009.pdf
- אתרים – המגזין 5, 2015
- ברעם-שחל ליאורה, הנחיות לסקר ותיעוד אתרים היסטוריים לשימור, החברה להגנת הטבע, 1999
- בר אור אמנון, זמן שימור, תל אביב 2013
- חושן מאיה, חסון שלמה, קמחי ישראל (עורכים), ירושלים בת קיימא: סוגיות בפתוח ושימור, מכון ירושלים לחקר ישראל, 2004
- טרנר מייק וכהן יעל, מסמך נארה לאן? אוטנטיות ושלמות לאור השינויים שחלו בהערכת מורשת, אתרים – המגזין 4, המועצה לשימור אתרי מורשת (2014), ע"מ 13-20 <http://www.shimur.org/uploads/magazin4.pdf>
- נאור מרדכי ורגב עופר (עורכים), 100 מקומות שמורים: מסע באתרי שימור של ישראל, כרטא ירושלים 2010
- נובנשטרן חומי, לגעת בעבר ולשמרו למחר: שימור מבנים ואתרים היסטוריים-הבטים חינוכיים, חברה להגנת הטבע, 2001
- סלומון-ממן ורד, שימור אתרים היסטוריים ל פי חוק התיכנון והבניה: בחינה השוואתית בין לאומית (תיזה, חיפה 2005)
- קורן גדעון, שימור אתרים היסטוריים ופתרונות מימון בעולם (מועצה לשימור אתרים, 2006)
- שרון חפץ וחומי נובנשטרן, למה הרסו את גמנסיה הרצליה: היבטים בשימור מבנים (מועצה לשימור אתרים, 2001)
- קמחי ישראל, ישן מול חדש בירושלים: על שימור מבנים ומרקמים היסטוריים, ירושלים 2014
- קפלן מוטי, הרי ירושלים ושפלת יהודה: מדיניות שימור ופתוח בר-קיימא, תש"ס 2000
- מטרני קרן, הנכס השמור ויחסו לסביבה: המקרה של המרכז העירוני של תל אביב (רמת גן, 2008)
- שליין אפרים, גשרים וגישורים – סוגיות בתיכנון תשתיות בישראל, ירושלים 2014
- ששון אבי ואח' (עורכים), אשקלון עיר היסטורית: שימור, פיתוח ותיירות – תקצירי הכנס השמיני של "חידושים בחקר אשקלון" (עירית אשקלון, 2011).
- שמיר-שנאן לאה ושחורי נילי, "תוכנית ממשק לשילוב השימור בפיתוח ובניהול העירוני", www.icomos.org.il/wp-content/uploads/2015/11/11.pdf
- גיל גורדון, 'גגות מתעופפים ברוח' – כניסת רעפים ותעשיית החרסית לארץ ישראל בשלהי העידן העות'מאני, זמנים, 96, אוניברסיטת תל אביב, 2006, 67-58;
- גיל גורדון, 'רעף מרסיי-גילגולו של פטנט', אתרים-המגאזין, 4, מקווה ישראל 2013, 66-57.
- גיל גורדון, 'כיצד התנהל אתר בניה אירופאי במזרח? שלוש תעודות על מפגש תרבויות בירושלים בשלהי התקופה העות'מאנית', קתדרה 159, ירושלים תשע"ו, עמ' 88-57.

תיעוד בי"ל ואמנות שימור:
 • The Charter of Venice, 1964;

-
- The Burra Charter, 1979, 1999 ;
 - http://www.iaa-conservation.org.il/images/files/pdf_docs/04_Burra%20Charter%20and%20guidelines1999.pdf
 - The Florence Charter, 1981; The Declaration of Dresden, 1982 ;
 - The Washington Charter, 1987; The Lausanne Charter, 1990 ;
 - The Nara Document, 1994.
 - Industrial Heritage Bibliography, UNESCO & ICOMOS, February 2006
 - World Heritage Cultural Landscapes, ICOMOS
 - Legal Methods of furthering urban preservation: conference ICOMOS February 2002
 - רבעונים / תיקים
 - פרספקטיבה - בטאון אגודת האדריכלים;
 - סקר עצים עתיקים וייחודיים לשימור בירושלים, החברה להגנת הטבע בירושלים, ירושלים 2013
 - אתרים - בטאון המועצה לשימור אתרים;
 - מדריך לשימור ובניה - המועצה לשימור אתרים (חלק א); תיקי תיעוד עירית ירושלים;
 - International Journal of Architectural Heritage (Philadelphia, 2007)
 - תיקי תיעוד מקדמי ותיעוד מפורט - מחלקת השימור- אגף הנדסה עיריית ירושלים

חומר לקריאה נוספת:

ידיעות עיתונאיות אקטואליות. יופיעו מטעמי ב - moodle

מרכיבי הציון הסופי :

מידע נוסף / הערות:
אין